

УДК 930:929Гуслистий(044) «194/197»

Галина Гончар*

ІСТОРИКО-ЕТНОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ 40–70-х рр. ХХ ст. КРІЗЬ ПРИЗМУ ЛИСТУВАННЯ К.Г. ГУСЛИСТОГО З РОСІЙСЬКИМИ ВЧЕНИМИ

Статтю присвячено аналізу епістолярної спадщини відомого українського історика та етнографа ХХ ст. К.Г. Гуслистого. Висвітлюється його спілкування з російськими колегами, аналізуються проблеми української та російської етнографії, актуальні у той час.

Ключові слова: К.Г. Гуслистий, епістолярна спадщина, листи, кореспондент, етнологія, етнографія.

Досі епістолологія, або епістолографія, як наука з комплексу спеціальних історичних дисциплін перебуває на стадії визначення єдиних критеріїв класифікації та аналізу джерел. Однак у сучасній історіографії вже ні в кого не виникає питання про роль і місце дослідження епістолярної спадщини як одного з головних джерел для створення інтелектуальної біографії вчених, формування правильного розуміння їх соціокультурного середовища, історичної дійсності, в яких жив і працював вчений. Тому листи є цінним історичним джерелом, яке вимагає від дослідника критичного аналізу, глибинного розуміння епохи та відчуття психоемоційного стану автора¹.

* Галина Гончар — аспірантка кафедри етнології та краєзнавства історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

¹ Гончар О.Т. Проблеми історії та культури України в епістолярній спадщині М.І. Костомарова: Дис. ... канд. іст. наук № 07.00.06 / О.Т. Гончар. — К.: Ін-т історії України НАН України, 2008. — 237 с.; Ляхоцький В. Епістолярія як джерело біографічних досліджень життя та діяльності діячів української культури // Український біографічний словник: історія та проект створення. — К., 1997. — С. 123; Батуріна С. Епістолярна спадщина Федора Павловича Шевченка // Спеціальні історичні дисципліни. — 2010 — № 16. — С. 134—140; Забіяка І.М. Епістолярна спадщина В.П. Горленка як історико-культурологічне джерело: Дис. канд. іст. наук: 07.00.06 / НАН України. — К., 1998. — 193 с.; Старовойтенко І.М. Епістолярна спадщина Євгена Чикаленка // Український історичний журнал. — 2007. — № 1. — С. 104—117; Юсова Н. Письма В. Мавродина к К. Гуслистому как источник по изучению интеллектуальной биографии и социокультурной среды 1930-х — первой половины 1960-х гг. // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методик. Зб. наук. праць: У 2-х частинах / Відп. ред. М.Ф. Дмитрієнко. — К.: НАН України, Інститут історії України. — 2006. — Число 13. — Частина 1. — С. 214—251.

До сьогодні листування відомого історика і етнолога Костя Григоровича Гуслистого (1902–1973) досліджувалося доволі ситуативно. Різних його аспектів торкалися у своїх студіях О.А. Удод та Н.М. Юсова. О.А. Удод використовує епістолярну спадщину К.Г. Гуслистого як додаткове джерело у висвітленні поглядів вченого на історичні події у межах своєї кандидатської дисертації «К.Г. Гуслистий — історик України» та монографії². Н.М. Юсова досліджувала зародження і становлення концепції «давньоруської народності» в радянській історичній науці³, тому до наукового обігу залучала листи, де б містилася інформація з цього приводу. Так вона здійснила «спробу реконструкції» наукових та особистих контактів між В.В. Мавродіним та К.Г. Гуслистим на основі двох листів, які зберігаються в особистому фонді останнього (він знаходиться у Інституті архівознавства Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (далі — ІА НБУВ — Г.Г.)). Київська дослідниця з'ясувала, що К.Г. Гуслистий займався проблематикою етногенезу з 1944 р., спілкувався з цього приводу з своїм ленінградським колегою і не залишив етногенетичних досліджень та навіть розвинув їх, перейшовши у 1954 р. на роботу до Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії (далі — ІМФЕ — Г.Г.) АН УРСР. Н.М. Юсова також наводить фрагмент листа А.І. Козаченка — вихідця з України, історика, етнографа, краєзнавця, який жив в Москві, до К.Г. Гуслистого, пов'язаний з попередніми листами однією темою. Окрім того, Н.М. Юсова вказує на потребу подальшого вивчення епістолярної спадщини для адекватної і некон'юктурної оцінки особистості К.Г. Гуслистого⁴.

Однак дослідження вищезгаданими науковцями епістолярної спадщини К.Г. Гуслистого не є вичерпними стосовно заданої нами проблематики, якій була присвячена вагома частина наукових та організаційних потенцій вченого. В зв'язку з цим листування вченого буде проаналізована на основі методики, запропонованої І.Н. Войцехівською, М.Ф. Дмитрієнко, В.П. Ляхоцьким⁵.

Листи Серафима Володимировича Юшкова (1888–1952) до Костя Григоровича Гуслистого за часом створення є одними з найдавніших у фонді останнього — кінця 40-х рр. ХХ ст. Дослідники певний період часу працювали разом в Інституті історії АН УРСР, займалися спільною проблематикою —

² Удод О.А. К.Г. Гуслистий — історик України: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.09 / Удод Олександр Андрійович; Дніпропетровський ун-т. — Дніпропетровськ, 1994. — 291 с.; *Його ж.* Кость Гуслистий — історик України. — К.: Генеза, 1998. — 176 с.

³ Юсова Н. «Давньоруська народність»: зародження і становлення концепції в радянській історичній науці (1930-ті — перша половина 1940-х рр.). — К.: Стило, 2006. — 620 с.

⁴ *Її ж.* Письма В. Мавродина к К. Гуслистому... // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Зб. наук. праць: У 2-х частинах / Відп. ред. М.Ф. Дмитрієнко. — К.: НАН України, Інститут історії України. — 2006. — Число 13. — Частина 1. — С. 214–251.

⁵ *Войцехівська І.Н., Ляхоцький В.П.* Епістолологія. Короткий історичний нарис. — К., 1998. — 52 с.; *Войцехівська І., Дмитрієнко М.* Епістолологія // Спеціальні історичні дисципліни: довідник: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К.: Либідь, 2008. — С. 228–237.

історією Київської Русі і підтримували тісні зв'язки, навіть, незважаючи на переїзд С.В. Юшкова до Москви у 1944 р. (хоча формально він залишався працівником Інституту історії до 1950 р.), звідки і була надіслана кореспонденція до Києва⁶. Здебільшого листування відображає питання пов'язані з виданням С.В. Юшковым «Правди Руської», підготовку якого він вважав справою всього свого життя. Так, у першому листі, датованому 5 червня 1949 р., науковець просить К.Г. Гуслистого дати свої рекомендації стосовно розміщення списків варіантів, які С.В. Юшков вносив при аналізі окремих редакцій і видів Руської Правди. Вони займали багато місця і могли заважати читачеві слідкувати за основною думкою автора, тому він не міг визначитися з їх розміщенням (в кінці книги чи в якості приміток в самому тексті)⁷. У другому листі від 25 вересня 1949 р. С.В. Юшков повідомляє К.Г. Гуслистого про те, що надсилає йому радикально перероблений текст дослідження Руської Правди і офіційний відгук Інституту історії АН СРСР нього. У цьому, а також у наступному листі від 3 жовтня 1949 р. він також просив свого колегу внести в текст правки стосовно поглядів Михайла Сергійовича Грушевського щодо Руської Правди, оскільки в Москві він не знайшов матеріалів, які б прояснили цю проблему. Принагідно зазначимо, що С.В. Юшков ще у 20-х рр. ХХ ст. контактував з самим М.С. Грушевським з приводу академічного видання Руської Правди⁸, тому з'ясувати його справжні погляди на пам'ятку давньоруського права було для вченого доволі принциповим питанням.

Дотримуючись принципу історизму, тут буде доцільно відхилитися від основної лінії дослідження, щоб висвітлити політико-ідеологічне тло періоду, в якій створювалася розглянута нами кореспонденція. Відомо, що сама постать М.С. Грушевського та його науковий доробок ще у 30-х рр. ХХ ст. були затавровані радянською владою як буржуазно-націоналістичні. Створену вченим схему української історії всіляко критикували, а його послідовників цькували і вимагали створювати свої дослідження в межах партійних директив. У 1947 р. ім'я К.Г. Гуслистого фігурувало у справі, пов'язаній з постановою ЦК КП(б)У від 29 серпня 1947 р. «Про політичні помилки і незадовільну роботу Інституту історії України Академії наук УРСР», де науковцю як члену редколегії та співавтору кількох праць з історії України поряд з іншими співробітниками Інституту закидалися звинувачення про «запозичення у буржуазно-націоналістичних істориків Грушевського, Антоновича та ін.»⁹. У подальших працях

⁶ Інститут архівознавства Національної бібліотеки ім. І.В. Вернадського (далі — ІА НБУВ), ф. 221, оп. 1, спр. 81, арк. 33; *Кондратенко О.* До біографії та наукової діяльності члена-кореспондента Серафима Юшкова // *Історіографічні дослідження в Україні*. — К.: Ін-т історії України НАН України, 2012. — № 22. — С. 713–731; *Скельчик С.* Імперія пам'яті. Російсько-українські зв'язки в радянській історичній науці. — К.: Критика, 2008. — С. 163.

⁷ ІА НБУВ, ф. 32. Гуслистий К.Г., оп. 3, спр. 112, арк. 1–3 зв.

⁸ ІА НБУВ, ф. 32, оп. 3, спр. 112, арк. 5 зв.; *Блащук С.* Робота над виданням Руської Правди в період становлення радянської науки // *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. — 2005. — № 14. — С. 370.

⁹ *Калакура Я.С.* Українська історіографія. Курс лекцій. — К.: Генеза, 2012. — С. 298, 317–318, 326–327; *Завалко Н.В.* Академічна історична наука за часів керування

К.Г. Гуслистого про етнічний розвиток українського народу можна зустріти критику поглядів М.С. Грушевського, особливо широко у його невиданій монографії «Історичний розвиток українського народу», що вказує на глибоку обізнаність автора з історичними студіями науковця¹⁰. Однак її наявність може сприймається сучасниками лише як обов'язкова умова цензорів для виходу його праць у світ і не заважає Я.С. Калакурі вважати науковця прихильником історичної концепції М.С. Грушевського. Ще одним незаперечним фактом на доказ цього твердження може слугувати те, що К.Г. Гуслистий був учнем Д.І. Багалія, який теж визнавав історичну схему вченого¹¹. Також київський вчений був одним з перших в Україні, хто в період десталінізації пропонував «переосмислити спадщину «буржуазних» істориків»¹².

З огляду на все це, прохання С.В. Юшкова видається цілком зрозумілим, окрім того він та К.Г. Гуслистий насправді були чи не єдиними спеціалістами АН УРСР з історії Київської Русі, тема досліджень якої вважалася проблемною¹³.

Наступний епістолярій С.В. Юшкова до К.Г. Гуслистого проливає світло й на нездійснені наукові плани видання його студії про Руську Правду спершу українською мовою¹⁴. Ця праця була надрукована російською мовою в Москві у 1950 р¹⁵. Зміст листування вчених дає підстави стверджувати, що вони були не тільки колегами, а й товаришами. С.В. Юшков сприймав К.Г. Гуслистого як авторитетного вченого, ділився з ним своїми планами на майбутнє, висловлював свої переживання.

З 1954 р. починається новий період життя К.Г. Гуслистого, який в основному був пов'язаний з «широким розгортанням його наукової діяльності в галузі етнографічних досліджень, організаторською роботою... підготовкою наукових кадрів у цій сфері»¹⁶. В ІМФЕ АН УРСР вчений працював на посаді заступника директора (1954–1970) та завідуючого відділом етнографії (1954–

Інститутом історії України АН УРСР О.К. Касименка // Вісник Черкаського університету. — Вип. 212. Серія Історичні науки. — 2011. — С. 21.

¹⁰ ІА НБУВ, ф. 32, оп. 1, спр. 96, арк. 14–16; *Гуслистий К.Г.* До питання про утворення української нації. — К., 1967. — С. 5.

¹¹ *Калакура Я.С.* Українська історіографія... — С. 367; *Юсова Н.* «Давньоруська народність»... — С. 88; *Тельвак В.* Творча спадщина Михайла Грушевського в оцінках сучасників (кінець ХІХ — 30-і роки ХХ століття). — К.—Дрогобич: Вимір, 2008. — С. 311–315; *Скельчик С.* Імперія пам'яті ... — С. 133.

¹² *Скельчик С.* Імперія пам'яті ... — С. 263–264.

¹³ Там само. — С. 163–164.

¹⁴ ІА НБУВ, ф. 32, оп. 3, спр. 112, арк. 10 зв.

¹⁵ *Блащук С.М.* «Правда Руська» у радянській історіографії (1920-ті — перша половина 1960-х рр.): автореф. Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 / Світлана Миколаївна. — Київ: Б.в., 2010. — С. 14.

¹⁶ *Удод О.А.* К.Г. Гуслистий — історик України: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.09 / Удод Олександр Андрійович; Дніпропетровський ун-т. — Дніпропетровськ, 1994. — 291 с.; *Його ж.* Кость Гуслистий — історик України. — К.: Генеза, 1998. — С. 49.

1973)¹⁷, сповна віддаючи всі свої сили розвитку української науки. Розглянутий тут епістолярій, в основному буде пов'язаний з науково-організаційними питаннями, які вирішував Кость Григорович Гуслистий, працюючи в ІМФЕ АН УРСР.

Одним з найактивніших дописувачів вченого був Опанас Семенович Бежкович (1892–1977) — відомий російський етнограф та музеєзнавець. Народився він на Кубані, за національністю вважав себе українцем, соціальним походженням — козаком, тому не дивно, що майже все життя присвятив вивченню етнографії українців і білорусів¹⁸, тривалий час працював співробітником Державного музею етнографії народів СРСР, де очолював відділ України і Білорусії¹⁹. В фондах ІА НБУВ збереглося 15 листів, адресованих ленінградським колегою К.Г. Гуслистому. Вони охоплюють період з 1956 р. по 1970 р. В листах О.С. Бежкович неодноразово цікавився долею історико-етнографічної монографії «Українці», роботу над якою очолював К.Г. Гуслистий²⁰. Він надсилав рецензію на монографію і висловлює бажання мати видання у своїй бібліотеці²¹. Принагідно нагадаємо, що друкарський макет I тому монографії було опубліковано у 1959 р. кількістю 500 примірників, але невдовзі «за буржуазно-націоналістичне трактування історії України книга була заборонена і макет потрапив “під ніж”...»²².

Співпраця двох науковців на цьому не завершилась, бо О.С. Бежкович був рецензентом розділу про народну землеробську техніку «Регіонального історико-етнографічного атласу України, Білорусії та Молдавії». Карти атласу мали проілюструвати характерні елементи матеріальної і духовної культури трьох народів, а один з перших його томів був присвячений темі народної землеробської техніки, якій О.С. Бежкович присвятив найбільше своїх наукових студій, серед яких «Альбом земледельческих орудий народов России — СССР (XVIII — начало XX вв.)» та монографія «Техника украинского земледелия XVIII — начало XX вв.», яка проходила рецензування в ІМФЕ АН УРСР та мала

¹⁷ Там само. — С. 50; *Гончар Г.В.* Роль К.Г. Гуслистого у підготовці історико-етнографічної монографії «Українці» // Український історичний збірник. — 2010. — Вип. 13. — С. 118.

¹⁸ *Бежкович А.С.* Настенная роспись украинской хаты. — Советская этнография. — 1954. — № 2. — С. 121–128; *Його ж.* Український народний настінний розпис // Нар. творчість та етнографія. — 1957. — № 4. — С. 121–128.

¹⁹ *Решетов А.М.* А.С. Бежкович — етнограф и музеевед // Лавровский сборник: Материалы Среднеазиатско-Кавказских исследований: этнология, история, археология, культурология, 2006–2007: научное издание. — СПб., 2007. — С. 271–272.

²⁰ ІА НБУВ, ф. 32, оп. 3, спр. 12, арк. 16 зв., 21 зв.; *Гончар Г.В.* Роль К.Г. Гуслистого... // Український історичний збірник. — 2010. — Вип. 13. — С. 118.

²¹ ІА НБУВ, ф. 32, оп. 3, спр. 12, арк. 16 зв., 21 зв.

²² *Гончар Г.В.* Роль К.Г. Гуслистого... // Український історичний збірник. — 2010. — Вип. 13. — С. 125–126; *Калакура Я.С.* Українська історіографія... — С. 368; *Юсова Н.* Письма В. Мавродина к К. Гуслистому... // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Зб. наук. праць: У 2-х частинах / Відп. ред. М.Ф. Дмитрієнко. — К.: НАН України, Інститут історії України. — 2006. — Число 13. — Частина 1. — С. 221.

бути видана в Україні²³. Групу, яка працювала над створенням цього тому, очолював В.Ф. Горленко, а О.С. Бежкович мав певні зауваження до нього в зв'язку з створенням єдиної термінології для атласу. Окрім того, він звертав увагу авторів на відсутність інформації про драпач (знаряддя праці для розпушування землі) як у цьому атласі, так і в атласі «Русские». На аркуші листа К.Г. Гуслистий зробив помітку, де вказав сторінку і номер карти в проспекті атласу, на якій йшлося про це знаряддя праці²⁴. Також вчений з Ленінграда хотів видати ряд статей з теми українського землеробства у журналі «Народна творчість і етнографія» і просив сприяння київського колеги в цьому, адже К.Г. Гуслистий був одним з його редакторів²⁵. Логічно, що за такої плідної співпраці, вчені обговорювали можливість спільних експедицій етнографів на Полісся²⁶.

Однак, кореспонденція висвітлює не тільки питання співпраці двох науковців в межах масштабних наукових проєктів, керівництво над якими здійснював Кость Гуслистий, а й проливає світло на інші проблеми радянської етнографії. Так, в одному з епістоляріїв Опанас Бежкович описує ситуацію, яка склалася у 1960 р. навколо виставки «Сучасне українське мистецтво» у Державному музеї етнографії народів СРСР. Він став автором її тематико-експозиційного плану, але не зміг продовжувати роботу, бо захворів, а коли повернувся з лікарняного, з'ясував, що підготовка до відкриття експозиції була проведена вкрай неякісно з допущенням, за його особистим підрахунком, 89 помилок. Ситуація настільки обурила вченого, що він вирішив написати рецензію і радився з К.Г. Гуслистим де її краще видати — в журналах «Народна творчість та етнографія» чи «Советская этнография»²⁷.

Окрім обговорення суто наукових питань, листи висвітлюють теплі товариські стосунки вчених. Так, колега з Росії неодноразово розповідає про стан свого здоров'я, ділиться переживаннями з приводу своїх невиданих праць про український настінний розпис та землеробську техніку, зичить київському товаришу здоров'я²⁸.

²³ ІА НБУВ, ф. 32, оп. 3, спр. 1, арк. 1; спр. 12, арк. 25 зв.; *Гончар Г.В.* Регіональний історико-етнографічний атлас України, Білорусії та Молдавії: історія створення // *Етнічна історія народів Європи.* — 2013. — № 39. — С. 72; *Решетов А.М.* А.С. Бежкович — етнограф и музейвед // *Лавровский сборник: Материалы Среднеазиатско-Кавказских исследований: этнология, история, археология, культурология, 2006–2007: научное издание.* — СПб., 2007. — С. 274.

²⁴ ІА НБУВ, ф. 32, оп. 3, спр. 12, арк. 25 зв., 32; *Региональный историко-этнографический атлас Украины, Белоруссии и Молдавии: Проспект / Гуслистий К.Г., Наулко В.И. и др.* — К.: Наукова думка, 1969. — С. 10.

²⁵ ІА НБУВ, ф. 32, оп. 3, спр. 12, арк. 10–12 зв., 27, 32 зв.

²⁶ Там само, ф. 32, оп. 3, спр. 12, арк. 13.

²⁷ Там само, ф. 32, оп. 3, спр. 12, арк. 16 зв., 18; *Бежкович А.С.* Виставка «Современное украинское искусство» в Государственном музее этнографии // *Советская этнография.* — 1960. — № 2. — С. 174–175.

²⁸ Там само, ф. 32, оп. 3, спр. 12, арк. 5, 14 зв.–16, 18, 21, 28, 31.

Спілкуванням з О.С. Бежковичем співпраця К.Г. Гуслистого з російськими науковими колами не обмежилася. Так, він листувався з відомим російським антропологом Георгієм Францевичем Дебецем (1905–1969) з приводу проблеми відсутності кваліфікованих спеціалістів цієї галузі в ІМФЕ АН УРСР, яка гостро постала під час роботи над монографією «Українці»²⁹. В.І. Наулко так пише про ставлення обох науковців до цієї справи: «Пам'ятаю розмову Г. Дебеца з К. Гуслистим, в якій йшлося про «необхідність продовження в Україні справи Федора Вовка»»³⁰. Г.Ф. Дебец всіляко сприяв К.Г. Гуслистому у розвитку української антропології, а саме він радився з ним щодо кандидатури на вступ до аспірантури Інституту етнографії ім. М.М. Миклухо-Маклая (далі — ІЕ — Г.Г.) АН СРСР за спеціальністю «Антропологія» для ІМФЕ АН УРСР у 1955 р., брав участь у антропологічній нараді 1956 р. та першій тривалій українській антропологічній експедиції, критикував брак антропологічних даних у монографії «Українці» в порівнянні з етнографічними і лінгвістичними. Загалом збереглося три листи, які Георгій Дебец адресував Костю Гуслистому в період з 1955 по 1959 рр.³¹

Доречно було б, також згадати, що саме К.Г. Гуслистий сприяв проведенню вищезгаданої наради у Києві та створенню групи антропологів при відділі етнографії, підтримав кандидатуру В.Д. Дяченка на вступ до аспірантури, залучив його до роботи над історико-етнографічною монографією. Разом вони неодноразово намагалися протистояти лещатам тоталітаризму, які затискали відділ науки і культури ЦК КПУ³².

Доволі короткими, але не менш інформативними, є два листи від співробітниці ІЕ АН СРСР Віри Костянтинівни Соколової (1908–1988), яка надсилала науковцю проект плану статті «Русские» для I тому «Народы Европейской части СССР» серії «Народы мира», просила його подивитися і внести свої корективи. В.К. Соколова була членом редакційної колегії цього видання, К.Г. Гуслистий також до неї входив і був автором одного з розділів «Украинцы. Очерки этнической истории украинцев». Ще московська колега просила К.Г. Гуслистого організувати короткостроковий виїзд на Донбас для етнографа з Чехословаччини Скальникової, яка досліджувала побут і фольклор робітників³³.

²⁹ Там само, ф. 32, оп. 3, спр. 30, арк. 1, 3; *Гончар Г.В.* Роль К.Г. Гуслистого... // Український історичний збірник. — 2010. — Вип. 13. — С. 119, 121.

³⁰ *Наулко В.* Слово про друга // Університет. — 2010. — № 1. — С. 73.

³¹ ІА НБУВ, ф. 32, оп. 3, спр. 30, арк. 3–3 зв.; *Гончар Г.В.* Роль К.Г. Гуслистого... // Український історичний збірник. — 2010. — Вип. 13. — С. 119.

³² ІА НБУВ, ф. 32, оп. 3, спр. 30, арк. 1–4; спр. 34, арк. 1; *Гончар Г.В.* Роль К.Г. Гуслистого у підготовці історико-етнографічної монографії «Українці» // Український історичний збірник. — 2010. — Вип. 13. — С. 119; *Сегеда С.* Василь Дяченко в історії української антропології // Університет. — 2010. — № 1. — С. 80–83.

³³ ІА НБУВ, ф. 32, оп. 3, спр. 90, арк. 1–4; *Гуслистий К.Г.* Украинцы. Очерки этнической истории украинцев // Народы Европейской части СССР. / Под ред. В.А. Александрова, К.Г. Гуслистого, А.И. Залесского, В.К. Соколовой, К.В. Чистова. — Т. 1. — М.: Наука, 1964. — С. 572.

В період з 1961 по 1963 рр. Кость Григорович Гуслистий отримав два листи з Москви від Кирила Васильовича Чистова (1919–2007), завідувача сектору слов'янської етнографії ІЕ АН СРСР. Основною темою листування було обговорення монографій «Русские» і «Українці». В першому епістолярії К.В. Чистов повідомляє, що обговорення «Українців» в його інституті відбудеться в середині жовтня 1961 р. і просить здати весь ілюстративний матеріал та бібліографію. В другому — просить К.Г. Гуслистого приїхати до Мінська, де у 1963 р. проходила одна з чергових етнографічних сесій, під час якої К.В. Чистов планував «... поделиться всякими соображениями — и общими и конкретными» з приводу монографій. Листування вчених засвідчує тривалу і копітку роботу над монографіями, виключну роль у підготовці яких вони зіграли³⁴.

Досліджуючи кореспонденцію К.Г. Гуслистого згідно проблемно-хронологічного методу, доречним було б визначити два її основних періоди — до і після 1954 р., часу, коли науковець перейшов на роботу з Інституту історії до ІМФЕ АН УРСР, де очолив відділ етнографії. З цього періоду наріжним каменем його діяльності став розвиток української етнології. Активними дописувачами вченого були колеги з Росії, в тісному листуванні з якими проходить все наукове життя К.Г. Гуслистого. Проаналізовані сюжети здебільшого відображають актуальні проблеми української і російської етнографії — створення узагальнюючих історико-етнографічних монографій та атласів, проведення спільних експедицій, видання спеціалізованої літератури, залучення до спільної роботи спеціалістів суміжних дисциплін та ін. Однак є листи, присвячені суто історичним проблемам, адресовані К.Г. Гуслистому від С.В. Юшкова. Весь комплекс розглянутого епістолярію засвідчує бажання вченого залучати до розвитку української етнології колег з братньої республіки, його авторитет серед представників обох дисциплін та високу компетентність у багатьох наукових та організаційних питаннях.

ИСТОРИКО-ЭТНОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ 40–70-х гг. XX в. СКВОЗЬ ПРИЗМУ ПЕРЕПИСКИ К.Г. ГУСЛИСТОГО С РОССИЙСКИМИ УЧЕНИМИ

Галина Гончар (студентка 2 курса магистратуры исторического факультета Киевского национального университета имени Т. Шевченко, eterios@mail.ru)

Статья посвящена анализу эпистолярного наследия известного украинского историка и этнографа XX в. К.Г. Гуслистого. Освещается его общения с российскими коллегами, анализируются проблемы украинской и русской этнографии, актуальные в то время.

Ключевые слова: *К.Г. Гуслистый, эпистолярное наследие, письма, корреспондент, этнология, этнография.*

³⁴ ІА НБУВ, ф. 32, оп. 3, спр. 105, арк. 1–2.

**HISTORICAL AND ETHNOLOGICAL PROBLEMS 40–70 YEARS OF THE
20TH CENTURY THROUGH THE LENS OF CORRESPONDENCE
K.G. GUSLISTYI WITH RUSSIAN SCIENTISTS**

Gonchar Galina (the student of the 2nd year of magistracy of History faculty at
National Taras Shevchenko University of Kyiv, eterios@mail.ru)

The article is dedicated the epistolary heritage of Ukrainian historian and ethnographer of 20-th century K.G. Guslistyi. The communication with Russian colleagues and analysis of topical problems of Ukrainian and Russian ethnology are noted herein.

Keywords: *K.G. Huslysty, the epistolary heritage, letters, correspondence, ethnology, ethnography.*